

AYSEL YAQUBOVA
Bakı, Azərbaycan
Ayselyagubova01@gmail.com

İQTİSADI ARTIM İLƏ YOXSULLUĞUN AZALDILMASI PROBLEMLƏRİ ARASINDAKI ƏLAQƏNİN TƏHLİLİ

Giriş.

Nəyə görə hər bir cəmiyyətdə yoxsulluq probleminin araşdırılması və konkret olaraq yoxsulluq səviyyəsinin ölçülməsi vacibdir? Düşünürük ki, yoxsulluq probleminin məzmununu şərh etməzdən əvvəl məhz bu suala cavab vermək zəruridir. Bir çox ekspert və mütəxəssislərin fikirlərini ümumiləşdirərək, bu sualı dörd istiqamətdən cavablandırmaq olar.

Yoxsul əhalini diqqət mərkəzində saxlamaq.

Yoxsulluğun düzgün (etibarlı) ölçüsü qərar vericilərin diqqətini yoxsul əhalinin həyat səviyyəsinə yönəltməkdə çox güclü vasitəyə çevrilə bilər. Digər tərəfdən, qərar vericilər üçün məqsədəuyğundur ki, statistik cəhətdən təyin oluna bilməyən yoxsulları, yəni dəyərləndirmələrin nəticəsində yoxsul hesab edilməyənləri öz sosial-iqtisadi siyasətlərində nəzərə almasınlar.

Siyasətin ünvanlılığını təmin etmək.

Əgər cəmiyyətdə yoxsullar təyin oluna bilməzsə, onda kimə yardım etməyin zəruri olduğunu müəyyən etmək çətinləşər. Beləliklə, yoxsulluq probleminin həlli üçün araşdırma yoxsulların əsasən hansı regionlarda daha çox olmaları, hansı yaş qrupunu əhatə etmələri, təhsil səviyyələrinin müəyyən edilməsi istiqamətlərində aparılaraq islahatların ünvanlılığı təmin edilmiş olur.

Yoxsulluğun minimuma endirilməsinə yönəldilmiş sosial-iqtisadi siyasətin nəticələrini monitorinq etmək və qiymətləndirmək.

Ümumiyyətlə, yoxsulluğun ölçülməsinin digər bir məqsədi yoxsulluğun azaldılmasına xidmət edən siyasət və proqramların ilkin nəticələrini proqnoz etmək və sonradan əldə edilmiş real nəticələri qiymətləndirməkdən ibarətdir. Belə ki, hər hansı siyasət proqramında nəzərdə tutulmuş tədbirin nə dərəcədə qənaətbəxş nəticələr verdiyini müəyyən etmək məqsədilə, həmin proqramın töhfələrindən bəhrələnəcək yoxsul təbəqənin proqramdan əvvəl və sonrakı rifahını ölçməklə bu proqramın sosial-iqtisadi təsirlərini qiymətləndirmək mümkündür [3].

İnstitutların fəaliyyətinin səmərəliyini müəyyən etmək.

Aydınır ki, əgər ölkədə yoxsulluq və onun müxtəlif profilləri ölçülməzsə, onda hökumətin və onun müvafiq institutlarının bu sahədə səmərəli fəaliyyət göstərməsi barədə düzgün nəticə çıxartmaq mümkün olmaz [4].

Beləliklə hər bir cəmiyyətdə yoxsulluğun ölçülməsi ölkə iqtisadiyyatı inkişafında ən öndə olan məsələlərdən olduğu vurğulandı. Bundan sonra yoxsulluğun ölçülməsi problemi ilə üzləşirik. Ümumi qəbul edilmiş bir konsepsiya kimi yoxsulluğun ölçülməsi müəyyən sistemli mərhələlərdə aparılır. Bu mərhələlər aşağıdakılardır:

Rifah indikatorunun təyin edilməsi;

Yoxsulları qeyri-yoxsullardan ayırmaq məqsədilə bu indikatorun minimum qəbul edilən standartının (yoxsulluq həddini) müəyyən edilməsi;

Müəyyən edilmiş yoxsulluq həddi əsasında rifah səviyyəsinin fərqlənməsinin ölkə miqyasında qiymətləndirilməsi məqsədilə məcmu statistikanın (sorgunun) yaradılması [3].

Gördüyümüz kimi yoxsulluğun ölçülməsi prosesinin birinci mərhələsi ölkədə rifah indikatorunun və ya etalonun müəyyən edilməsidir. Ümumiyyətlə qeyd edək ki, nəzəriyyədə yoxsulluğun bir iqtisadi yoxsa sosial problem olması həmişə müzakirəli bir məsələ olmuşdur. Belə ki, iqtisadi problem olaraq qəbul edilib araşdırılması tərəfdarı olanlar düşünürlər ki, cəmiyyətdə müəyyən edilmiş minimum gəlir və ya xərcindən aşağı gəlir və ya xərcə sahib olanlar yoxsul əhali sinfinə girir. Beləliklə, yoxsulluq problemi bir iqtisadi məsələ kimi qəbul edilir və təhlil yolları iqtisadi üsullar çərçivəsində aparılmağa çalışılır. Qeyd edək ki, əksər dünya ölkələrində bu məhz belə qəbul edilir və problemin həlli maddi rifahın yüksəldilməsində görülür. Lakin bu konsepsiya özü də iki istiqamətli təhlilə ehtiyac durur. Bəzi iqtisadçılar düşünürlər ki, məhz istehlak anlayışı verilən məsələnin tədqiq edilməsində daha dolğun, adekvat elementdir. Bu yanaşma aşağıdakılarla əsaslandırılır:

- İstehlak gəlirlə müqayisədə daha yaxşı nəticə göstəricisidir. Daha doğrusu, faktiki istehlak fərdin rifahını, yəni əsas tələbatını ödəmək qabiliyyətini daha düzgün əks etdirir. Başqa sözlə desək, gəlir fərdin əmtəə və xidmətləri istehlak etmək mümkünlüyünü ifadə edən yalnız bir faktordur və bu göstərici özündə əlçatanlıq və imkan kimi xüsusiyyətləri əks etdirmir [2].

- İstehlak gəlirlə müqayisədə daha yaxşı ölçülə bilər. Məsələn, aqrar iqtisadiyyatlı ölkədə kənd yerlərində yaşayan ev təsərrüfatlarının gəliri, məhsulun yığım dövründən asılı olaraq ciddi şəkildə fərqlənə bilər. Digər tərəfdən, ev təsərrüfatlarının şəxsi həyatı təsərrüfatları hesabına istehlak etdikləri məhsul və xidmətlərin onların gəlirlərində qeydə alınması çətinliyi onların sorgular vasitəsilə hesablanmış faktiki gəlir göstəricilərinin qeyri-dəqiq olması fikrini əsaslandırır. Düzdür, ev təsərrüfatlarının istehlakının ölçülməsi prosesinin də müəyyən çətinlikləri mövcuddur, lakin istənilən halda, yaxşı dizayn edilmiş sorgular əsasında onların istehlakı barədə daha düzgün məlumat əldə etmək mümkündür.

- İstehlak ev təsərrüfatlarının əsas ehtiyaclarını ödəmək baxımından faktiki həyat səviyyəsini və imkanlarını daha yaxşı əks etdirə bilər. Belə ki, istehlak xərcləri ev təsərrüfatlarının təkə cari gəlirləri vasitəsilə istehlak edə biləcəkləri əmtəə və xidmətlərin dəyərini yox, həmçinin də mövsümü dəyişikliklər, məhsul yığımının

azalması kimi səbəblər üzündən gəlir əldə etmək imkanlarının məhdud olması zamanı onların kredit bazarına və qənaətlərinə əlçatanlığını əks etdirir [1].

Hazırda bir çox ölkələrin təcrübəsində subyektiv yoxsulluq həddindən də istifadə edilir. Burada əsas dəyər göstəricisi kimi insanların özlərini hansı səviyyədə gəlir sahibi kimi, yaxud da neçənci dərəcədə özlərini yoxsul hesab etmələri qəbul edilir. Lakin bu elementin ölkə siyasətinin yoxsulluqla mübarizədə apardığı islahatlarda əsas faktor kimi çıxış etməsi məsələnin həlli yolunu daha da qəlizləşdirir. Çünki eyni gəlir və ya istehlak səviyyələrinə sahib olan insanların özlərinin subyektiv gözləntiləri müxtəlif ola bilər.

Nəzəriyyə və praktikada yoxsulluğun ölçülməsi prosesi bir mənalı olaraq riyazi üsullardan istifadə etməklə həll edilir. Lakin bu riyazi üsul və metodlar da müxtəlif müəlliflər tərəfindən müxtəlif cür təsvir edilir. Məsələn, A. Senin fikrincə, yoxsulluğun ölçülməsi üç vacib göstəricini təyin etməlidir:

Yoxsulluq səviyyəsi. Bu göstərici, yoxsul əhalinin ümumi əhalidəki payını ifadə edir.

Yoxsulluğun dərinliyi. Yoxsulluq səviyyəsindən çıxmaq məqsədilə yoxsul olan fərdə lazım olan məbləği ifadə edən bu göstərici, yoxsul əhalinin gəlir və ya istehlakında mövcud olan defisiti izah edir.

Yoxsulluğun kəskinliyi. Bu göstərici, yoxsul əhalinin gəlir və ya istehlakında mövcud olan fərqi və ya bərabərsizliyi ifadə edir.

Bu yolla Sen yoxsulluğun qiymətləndirilməsinə mütləq və nisbi yanaşmanı birləşdirir[2]. Ümumilikdə Senin irəli sürdüyü bu faktorlar onun yoxsulluğun sintetik indikatoru (Sen-indeks) adlı formulunda əks olunur və bu formula aşağıdakı kimi ifadə olunur:

$$S = L(N + \frac{d}{P} G_p) \quad (1)$$

burada,

L- yoxsul əhalinin xüsusi çəkisi;

N- gəlirin yoxsulluq həddindən orta faiz defisiti (aşağı gəlirin defisiti)

d- yoxsul ev təsərrüfatlarının orta gəliri;

P- yoxsulluq həddi;

G_p - isə yoxsul ev təsərrüfatları üçün Cini əmsəlidir.

Sen indeksi yoxsul ev təsərrüfatlarına aid edilənlərin defisitinin çəkili dəyərini (məbləğini) ifadə edir. Bu indeks 0 və 1 arasında dəyişir. $S=0$ o deməkdir ki, bütün ev təsərrüfatları yoxsullara daxil deyil və ya yoxsul ev təsərrüfatlarının gəlirləri bərabər paylanıb. $S=1$ isə o deməkdir ki, bütün ev təsərrüfatları yoxsullar qrupuna daxildir və ya yoxsul ev təsərrüfatlarının bütün gəlirlərinə yalnız bir ev təsərrüfatı

sahiblik edir. Senin bu modelində verilmiş indeksin əsas məqsədi yoxsulluğun ölçülməsi və həllində yoxsullar arasında olan gəlir və ya istehlak bərabərsizliyini də daxil etməkdir. Onun fikrincə, dövlət maddi yardım ən yoxsul təbəqəyə verməklə problemin daha səmərəli və uzunmüddətli həllini tapmış olar.

Senin nisbətən mürəkkəb indeksindən fərqli olaraq, iqtisadiyyatda yoxsulluq səviyyəsini ölçmək üçün daha sadə və anlaşıqlı formuldan istifadə olunur. Bu formul aşağıdakı kimidir:

$$P = \frac{1}{n} \sum_{i=1}^n p(y_i, z_i) \quad (2)$$

Burada

P- yoxsulluq səviyyəsində olan insanların məcmusu, yəni yoxsulluq səviyyəsi;
n- gəliri və ya istehlakı yaşayış minimumundan (yoxsulluq həddindən) aşağı olan əhəlinin payı;

y_i - i-ci ev təsərrüfatının rifah indikatoru (cari istehlak və ya gəlir);

z_i - ev təsərrüfatlarının rifah standartıdır (yoxsulluq həddi).

Formula (2) vasitəsilə ölkədə yoxsulluğun aqreqat (məcmu) səviyyəsini tapmaq mümkündür. Daha doğrusu cari gəlirinin (və ya istehlakının) yoxsulluq həddinə nisbəti vahiddən kiçik olan ($y/z < 1$) ev təsərrüfatlarının məcmusu ölkədə ümumən mövcud olan yoxsulların sayını (və ya faizini) ifadə edir.

Ancaq bir şeyi qeyd etmək lazımdır ki, yoxsulluğu bu yolla ölçərkən qarşımıza müəyyən xətalar, çatışmazlıqlar çıxır. Məsələn, Senin fikrinə əsasən, bu düsturun tətbiqində yoxsulluq vəziyyətinin pisləşməsi indeksdə təsvir edilməyəcək. Yəni, yoxsul ev təsərrüfatının vəziyyətinin nə qədər pisləşməsindən asılı olmayaraq, həmin ev təsərrüfatı yoxsulluğun səviyyəsində heç bir dəyişiklik baş verməyəcək. Əksinə, əgər həmin ev təsərrüfatlarının üzvləri aclıq ucbatından ölmüş olsalar, onda ölkədə yoxsulluğun səviyyəsi azalmış olacaq [1].

Praktikada yoxsulluğun hər üç ölçüsünü (yoxsulluq səviyyəsi, yoxsulluğun dərinliyi və yoxsulluq bərabərsizliyi (boşluğun hesablaması üçün ən çox istifadə edilən model Poster, Qrier və Torbek (FQT) indeksidir. Formul aşağıdakı kimi ifadə edilir:

$$FGT_{\alpha} = \frac{1}{n} \sum_{i=1}^q \left(\frac{z - y_i}{z} \right)^{\alpha} \quad (3)$$

burada,

FGT_{α} - yoxsulluq göstəricisidir (ölçüsüdür);

α - yoxsulluq göstəricisini ifadə edən parametr;

Z - yoxsulluq sərhəddi (həddi);

y_i - i -ci ev təsərrüfatının gəlirinin (və ya islehlakının) məbləği;

q - yoxsul ev təsərrüfatlarının sayı;

n - bütün ev təsərrüfatlarının sayı;

i – isə hər bir ev təsərrüfatının nömrəsidir.

Qeyd edək ki, bu formulda α -nın qiymətindən asılı olaraq, yoxsulluğun 3 müxtəlif ölçüsünü hesablamaq mümkündür. Belə ki, 0, 1 və 2 qiymətləri alan α , 0 olduqda sadəcə olaraq yoxsulluq səviyyəsi indeksini ifadə edir. $\alpha = 1$ olduqda, yoxsulluq dərinliyini (yəni yoxsulların gəlir və ya istehlakının yoxsulluq həddindən hansı məsafədə olması) və $\alpha = 2$ olduqda isə yoxsulluq bərabərsizliyini (kəskinliyini) (yəni yoxsullar arasında mövcud olan gəlir və ya xərc bərabərsizliyi) ifadə edir. Qeyd edək ki, (a) yoxsulluq dərinliyini hesablamaqla, dövlətin yoxsul ev təsərrüfatlarının yoxsulluq problemindən qurtarmaq məqsədilə onlara gərək olan yardımın miqdarını müəyyən etmək və (b) yoxsulluq boşluğunu hesablamaq ilə isə, yoxsul ev təsərrüfatları arasında yardıma ən çox ehtiyacı olanları müəyyən etmək mümkündür. Əslində, bu göstəriciləri hesablamaqda da əsas məqsəd məhz qeyd edilən nəticələrə nail olmaqdır. [1].

“Yoxsulluğu azaldan artım”, daha doğrusu iqtisadi artımın yoxsulluq səviyyəsinə təsir gücünü ifadə edən elastiklik əmsalının qiymətləndirilməsi üçün ikinci metod ən kiçik kvadratlar üsulunun köməyi ilə qurulmuş zamandan asılı reqressiya modelləridir. İqtisadi artımın yoxsulluq səviyyəsi üzərindəki elastikliyi qiymətləndirmək üçün iki fərqli yanaşmadan istifadə olunur:

1. Ölkədə gəlir bərabərsizliyinin dəyişməz qalması fərziyyəsinə əsaslanan və yalnız iqtisadi artımın yoxsulluq səviyyəsinə təsirini təyin edən yanaşma;

2. Ölkədə gəlir bərabərsizliyinin də dəyişkən olduğunu qəbul edən həm iqtisadi artımın yoxsulluq səviyyəsinə və həm də gəlir bərabərsizliyinin yoxsulluq səviyyəsinə təsirini araşdıran ikinci yanaşma.

Qeyd etmək lazımdır ki, real informasiya təminatı olduqda məsələnin ikinci yanaşma ilə, yəni reqressiya modeli qurulub qiymətləndirilməsi daha dəqiq nəticə əldə etməyimizi nəticə verərdi. Lakin bu yanaşmanın Azərbaycan reallığında tətbiq edilməsində əsas problem gəlir bərabərsizliyinin obyektiv qiymətləndirilməsindəki çətinliklərdir. Ona görə də, iqtisadi artımın yoxsulluq səviyyəsinə təsiri araşdırılarkən gəlir bərabərsizliyini sabit qəbul edib, reqressiya modelində nəzərə almamaq daha məqsədəuyğundur. Belə ki, reqressiya modelində iqtisadi artım, həmçinin də gəlir bərabərsizliyi (bizim halda Cini əmsalı) göstəricilərinin özlərinin hansı səviyyədə olmasından asılı olmayaraq, onların məhz illər üzrə dinamikasının yoxsulluq

səviyyəsinə təsiri araşdırıldığı üçün bu yanaşmanın da tətbiqi məntiqli hesab edilə bilər [3].

Ümmumilikdə, sözügedən konsepsiyalardan birincisini ölkədə tətbiq etmək daha əlverişlidir. Çünki reqressiya modelində sərbəst dəyişənin qiymətləri təhlil aparılan illərin məlumatları ilə təyin olunur. Həmin məlumatların olmaması üsulun nəticəsinin adekvatlığını azaltmış olur.

Azərbaycanda iqtisadi artımın yoxsulluq səviyyəsinə təsirini ifadə edən ən kiçik kvadratlar üsulu ilə qurulmuş zaman-reqressiya modelləri aşağıdakı düstur vasitəsilə dəyərləndiriləcəkdir:

$$P_t = c + \gamma * A_t \quad (4)$$

Burada,

P_t - t-ci ilində yoxsulluq səviyyəsi;

c - sabit kəmiyyət;

γ - iqtisadi artımın yoxsulluq səviyyəsinə təsirini ifadə edən elastiklik əmsalı;

A_t - isə t-ci ilində iqtisadi artımdır.

Bizə artıq məlumdur ki, (4) modelindəki γ - nin (iqtisadi artımın yoxsulluq səviyyəsinə təsirini ifadə edən elastiklik əmsalı) normal halda mənfi qiymət alması gözlənilir. Yəni, bizim modeldə H_1 fərziyyəsi iqtisadi artımın yoxsulluq səviyyəsinə neqativ təsirinin olmasıdır ($H_1 : \gamma < 0$) [3].

Yoxsulluğa səbəb olan əsas amillərdən birinin işsizlik olduğunu nəzərə alaraq, yoxsulluqla mübarizədə ölkədə əmək qabiliyyətli əhəlinin məşğulluğunun təmin olunması sahəsində tədbirlərin həyata keçirilməsinə önəmli yer verilir. Belə ki, ölkənin əməkqabiliyyətli əhəlisinin məşğulluğunu təmin etmək məqsədilə Azərbaycan Respublikası Prezidenti tərəfindən 2011-ci il 15 noyabr tarixli 1836 nömrəli sərəncamları ilə 2007–2010-cu və 2011–2015-ci illər üzrə müvafiq dövlət proqramları təsdiq edilmiş və uğurla icra olunmuşdur. Proqram çərçivəsində əmək bazarının tənzimlənməsinin təkmilləşdirilməsi, işçi qüvvəsinə olan tələbatın stimullaşdırılması və insan kapitalının inkişaf etdirilməsi, sosial cəhətdən həssas əhəli qruplarının məşğulluğunun inkişafı, işaxtaran və işsiz şəxslərin sosial müdafiəsinin gücləndirilməsi istiqamətində tədbirlər həyata keçirilmişdir. “2019-2030-cu illər üçün Azərbaycan Respublikasının Məşğulluq Strategiyası”nın təsdiq edilməsi ilə daha uğurlu bir islahata imza atılmışdır.

Əgər son 5 il üzrə ölkədəki yoxsulluq səviyyəsinin rəqəmlərlə göstəricisinə baxsaq, bəhs edilən inkişaf prosesinin şahidi olarıq.

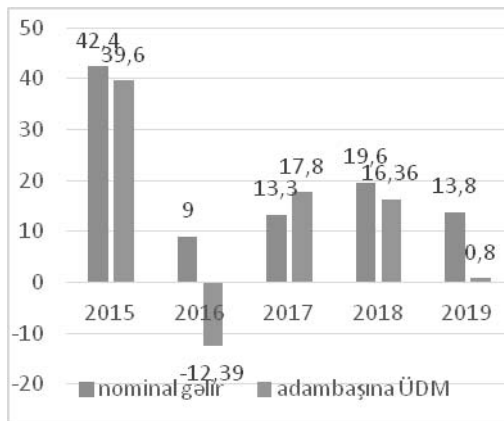
Cədvəl 1. 2015-2019-cü illər Azərbaycan Respublikasında mütləq yoxsulluq səviyyələri və hədləri.

	2015	2016	2017	2018	2019
Mütləq yoxsulluq həddi, manatla	70	89,5	87	93,5	116
Mütləq yoxsulluq səviyyəsi, faizlə	13,2	11	9,1	7,6	6

Cədvəl 1. məlumatlarına əsasən, 2015-ci ildən 2019-cu ilə qədər Azərbaycanda mütləq yoxsulluq səviyyəsi təxminən 2 dəfədən də çox azalmışdır. Həmin dövr üçün mütləq yoxsulluq səviyyəsində də əsaslı dəyişiklik baş vermiş və 70 AZN səviyyəsindən 116 AZN-nə qədər artmışdır.

2014-cü ildən başlayaraq əhalinin ümumi nominal pul gəlirləri ilə adambaşına düşən ÜDM-in illik artım tempinə diqqət etsək görərik ki, 2016-cı ildən başqa, qalan digər illərdə əhalinin illik nominal pul gəlirlərinin artım sürəti adambaşına ÜDM-in artım sürətindən çox olmuşdur. Bu göstəricilər arasındakı fərq 2015-ci ildə daha da yüksəlmişdir. Beləliklə, 2015-ci ildə əhalinin illik nominal pul gəlirlərinin artım sürəti təqribən 9 faiz olduğu halda, adambaşına ÜDM-in gerilmə tempi 12,39 faiz olmuşdur.

Şəkil 1. 2015-2019-cu illərdə əhalinin illik nominal pul gəlirlərinin və adambaşına ÜDM-in artım tempi, faizlə

Mənbə: Dövlət Statistika Komitəsinin məlumatları əsasında müəllif tərəfindən hesablanmışdır.

Şəkil 1.-in statistik göstəriciləri ilk baxışda bizə gəlirlərin əsaslı artım səviyyəsini göstərir. Lakin bu, Azərbaycanda aparılan islahatların tam olaraq yoxsulluğun həllində tam effektiv nəticələrin əldə edilməsi faktını dolğun şəkildə ifadə etmir. Çünki nominal gəlir göstəricisi aztəminatlı əhalinin gəlirlərini əks etdirmir.

Bu gün yoxsulluğun azaldılması təkcə ölkələrin öz daxili sosial-iqtisadi maraqları ilə məhdudlaşmır, həmçinin ümumi və bir-biri ilə sıx bağlı olan qlobal bir problemin sistemli yanaşmasını ehtiva edir. Burada effektiv həll yolu mühim istiqamətlərlə aparılmalıdır: əhalinin istehsal resurslarından istifadə edə bilməsi- (burada innovativ texnologiyaların istifadə sferasının genişləndirilməsi yeri əvəz edilmədir); işlə təmin olunmaq; gender bərabərsizliyinin həlli, təhsilin davamlılığına çalışılmalıdır və hər bir prosesə ciddi nəzarət, müqayisə yolu ilə aparılan islahatlar qiymətləndirilməlidir.

İSTİFADƏ OLUNMUŞ ƏDƏBİYYAT

- 1) Zəif inkişaf etmiş ölkələrdə yoxsulluqla mübarizənin konseptual istiqamətləri . E. Əfəndi
- 2) Hacızadə E.M. Sosiallaşan iqtisadiyyat. Bakı, Elm, 2006.
- 3) The Fortune at the Bottom of the Pyramid: Eradicating Poverty Through Profits (2009) by C.K. Prahalad
- 4) The End of Poverty: Economic Possibilities for Our Time (2006) by Jeffrey Sachs
- 5) www.azstat.org/MESearch/search?departament=1&lang=az

Xülasə

Bu məqalədə yoxsulluq probleminin araşdırılması, ölçülməsinin vacibliyi, ölkədə iqtisadi vəziyyətin bu hala birbaşa təsiri, problemin minimuma endirilməsi istiqamətində aparıla biləcək tədbir üsulları təhlil edilmişdir. Yoxsulluq həm iqtisadi, həm də sosial bir fenomen kimi təqdim edilib, hər iki yanaşmada problemin yaranma səbəbləri araşdırılır.

Yoxsulluğun dövlət səviyyəsində sosial-iqtisadi siyasətin qarşısında duran bir məsələ kimi qəbul edilib və tədqiqat metodları verilir. Bu zaman mümkün ola biləcək bütün ehtimalları nəzərə almağa çalışılıb. Məqalədə araşdırma və təhlil üsulların mərhələli və sistemli şəkildə aparılması zərurəti qeyd edilmişdir. Dünya ölkələrinin mövcud problemə yanaşma tərzlərindən nümunələr gətirilmiş, eyni zamanda Azərbaycan reallığında mümkünlüyü riyazi, həmçinin nəzəri üsullarla əsaslan-

dırılmışdır. Məsələnin qoyuluşu mümkün qədər empirik, nəzəri və praktik formada təqdim olunmuş, araşdırma istiqamətləri effektiv analitik yollarla aparılmışdır. İləridə təqdim olunmuş məsələnin tədqiqat obyektlərinin daha da geniş, səmərəli üsullarla müəyyən edilib, optimal qərar verilməsi üçün müqayisələr dolğun şəkildə verilməyə çalışılıb.

Açar sözlər: iqtisadi artım, yoxsulluq, yoxsulluq səviyyəsi, artım əmsali, gəlir indeksi

Ягубова Айсель Эльшан кызы

**Analysis relationship between problems of economic growth
and poverty reduction**

Sammary

In this article, we explore the problem of poverty, the significance of measurement, making it a direct effect on the economic condition in the country, a standard that ought to be taken to minimize the issue, procedures have been analyzed. Poverty is presented as both an economic and a social phenomenon, and both approaches explore the causes of the problem.

Poverty is accepted as an issue facing socio-economic policy at the state level, and research methods are provided. In this case, every possible attempt was made to take into account. The article emphasizes the need for gradual and systematic research and analysis methods. Examples of the approaches of the countries of the world to the existing problem are given, and at the same time the possibility in the reality of Azerbaijan is substantiated by mathematical as well as theoretical methods. The proposition was given within empirical, theoretical and practical form and investigate in some efficient analytical ways.

In order to research this issue thoroughly, determine rational methods as well as to make an optimum decision, all comparison was introduced profoundly.

Key words: economic growth, poverty, poverty rate, growth rate, yield index

Yagubova Aysel Elshan

**Анализ взаимосвязи проблем экономического
роста и снижения бедности**

Резюме

В этой статье мы исследуем проблему бедности, важность измерения, делая его прямым влиянием на экономическое состояние в стране, стандарт, который следует принять, чтобы минимизировать проблему, были проанализированы процедуры. Бедность представляется как экономическое и социальное явление, и оба подхода исследуют причины проблемы. Бедность признана проблемой, стоящей перед социально-экономической политикой на государственном уровне, и предложены методы исследования. При этом были предприняты все возможные попытки учесть.

В статье подчеркивается необходимость постепенных и систематических методов исследования и анализа. Приведены примеры подходов стран мира к существующей проблеме, и в то же время возможность в реальности Азербайджана обоснована как математическими, так и теоретическими методами. Предложение было дано в эмпирической, теоретической и практической форме и исследовано некоторыми эффективными аналитическими способами. Чтобы тщательно исследовать этот вопрос, определить рациональные методы, а также принять оптимальное решение, все сравнения были введены основательно.

Ключевые слова: экономический рост, бедность, уровень бедности, темпы роста, индекс урожайности.

Redaksiyaya daxil olma tarixi: 06.11.2020

Çapa qəbul olunma tarixi: 01.03.2021

Abasov Elçin

İqtisadiyyat üzrə fəlsəfə doktoru, dosent.

Dosent Hilalə Cəfərova tərəfindən çapa
təvsiyə olunmuşdur